

המאמין באהבה

לדמותו של
הרב צבי יהודה
הכהן קוק זצ"ל

הילה לב

הרב צבי יהודה הכהן קוק זצ"ל

היה הדמות התורנית הדומיננטית
בציבור הדתי ציוני מהקמת המדינה,
דרך בניית עולם התורה הציוני ועד
מפעל ההתיישבות.
חוברת זו פותחת צוהר לחייו
ולתרומתו לעם ולארץ. הקריאה
בחוברת מאפשרת מפגש עם דמותו
הגדולה והשפעתו הרוחנית והמעשית
על דורו-הוא, ועל הדורות שאחריו.

פרסומים לזכרו של
הרב צבי יהודה הכהן קוק זצ"ל

משמיע ישועה

הספר המקיף ביותר על דמותו
של הרב לנוער ומבוגרים.

משמיע ישועה

האהבה הצלילה
סיפורו של הרצי"ה מעובד
לילדים, מנוקד ומאיר

המאמין באהבה

חוברת להיכרות מהירה עם דמותו
של הרצי"ה והשפעתו לדורות

להזמנות: אור עציון ספרי איכות תורניים
machon@oretzion.com 08-8502822

המאמין באהבה

5.....	פתיחה.....
6.....	תולדות חייו
10.....	אב ובנו
12.....	דרך חיים
14.....	דקדוקי הלכה ותפילה
16.....	שמירת הלשון
17.....	אשר בחר בנו - עם ישראל.....
18.....	שני האל"פים
20.....	את אשר יאהב יוכיח
20.....	קשר לגדולי התורה שבדור
23.....	בין ישראל לעמים
24.....	נצרות
25.....	המיסיון
28.....	תורת ישראל.....
28.....	גדלותו בתורה
29.....	יסודות האמונה בשיעוריו.....
31.....	תורת ארץ ישראל
31.....	התורה הגואלת
32.....	כתבי הרצי"ה
33.....	הישיבה המרכזית העולמית
34.....	לימוד תורה לנשים
35.....	מדינת ישראל
36.....	צבא ההגנה לישראל
39.....	הרבנות הראשית
41.....	ארץ ישראל
42.....	עבודת האדמה בארץ ישראל
43.....	הקץ המגולה
43.....	מלחמת ששת הימים
46.....	שלמות הארץ
48.....	מנהיגות ציבורית
52.....	מלחמת יום כיפור
52.....	'גוש אמונים'
54.....	גרעין אלון מורה
57.....	סיבוכי גאולה
58.....	המאבק לעצירת הנסיגה מסיני
61.....	עלייתו לגנזי מרומים
62.....	ואורו הולך וגדל

לעילוי נשמת אמי מורתי
האצילה וטובת הלב
בתיא רקובר ע"ה בת ר' יששכר ז"ל

כתיבה: הילה לב (וולברשטין)

עריכה: הרב גבריאל קדוש
צוות מייעץ: הרב ח"כ אליהו בן דהן,
הרב שלום י. קליין, הרב אלישע וישליצקי,
הרב יקהת רזן

התמונות באדיבות: הרב יעקב פילבר, הרב זאב נוימן,
הרב חיים דרוקמן, ארכיון עריית ירושלים.

עיצוב: נר'ה לוי

מבוסס על הספר

משמיע ישועה

לדמותו של הרב צבי יהודה קוק
כתיבה: הילה וולברשטין
עריכה: הרב שלום י. קליין
עריכה ראשית: שמחה רז

בהוצאת אור עציון ספרי איכות תורניים
המכון התורני ע"ש ר' יצחק וחנה סטרולוביץ'

08-8502822 machon@oretzion.com

הישיבה הגבוהה
של יד מרכז ישיבות בני עקיבא

בשותפות עם:

מרימים את הדגל, מהו"ת, רבני דרך אמונה
תנועת אורות, אמנה

© כל הזכויות שמורות למכון התורני אור עציון
הזכויות על התמונות שמורות לבעליהן

אייר תשע"ג

כפתח דבר

זכרים אנו בדברי חז"ל: "אם הראשונים כמלאכים
אנו כבני אדם..." (שבת קיב ע"ב) ובדבריו של רבנו
הרב צבי יהודה הכהן קוק זצ"ל: "אם אתה מסוגל
להשיג, להבין, שהראשונים בערכנו היו מלאכים
אז הגעת למדרגת צלם אלקים של האדם. ומי יוכל
לומר שהשיג ערך מדרגתם העליונה של גדולי עולם,
ואם 'הרב דומה למלאך ה' צבאות' כיצד אפשר בכלל
לתאר" (הקדמה לספר התורה הגואלת). ואם כן, המשימה
שלקחנו על עצמנו בהוצאת חוברת זו קשה מנשוא.
מאידך, חלפו להם למעלה משלושים שנה מאז
הסתלקותו של רבנו ז"ל, בפורים דפרזים שנת
תשמ"ב. רואים אנו את "הגדודים של מאמינים",
ואת ריבוי התורה הגואלת מכוחו ומכח כוחו, ואין אנו
פטורים מלקיים את דברי חז"ל בירושלמי (שקלים פ"ב
ה"ה): "לעולם יראה אדם עצמו כאילו בעל השמועה
עומד לנגדו", וכדברי רבנו ז"ל: "כלומר, שצריך לצייר
לנגד עיניו את בעל השמועה אותה הוא לומד" (שם).
לכן יוצאת חוברת זו, המתמקדת באישיותו, פועלו
ותורתו של רבנו.

התורה והברכה למכון התורני "אור עציון" אשר
חוברת זו מבוססת ברובה על הספר "משמיע ישועה
- לדמותו של הרב צבי יהודה קוק" (כתיבה: הילה
וולברשטין, עריכה: הרב שלום י. קליין, עריכה
ראשית: שמחה רז), לארגון 'מרימים את הדגל' אשר
יזם ופעל בהוצאת החוברת, לרבני 'דרך אמונה' ולכל
התומכים בהוצאת חוברת זו. נזכה בעז"ה להיות
בעלי העין הפקוחה הרואה עין בעין בשוב ה' שיבת
ציון, ומתעודדת מרוח ישראל אשר מרבה פעלים
בחיי האומה בארצה בקודש ובחול ההולכת וגוברת
במהלך גאולת ישראל (עי' לנתיבות ישראל, על הפרק).

בברכת התורה, העם והארץ
גבי קדוש
מרימים את הדגל

פתיחה

בשכונת גאולה בירושלים, בבית שבו שוררות הפשטות והצניעות, יושב רכון על שולחנו רב מבוגר, שיערו שיבה, זקן מעטר את פניו, ופניו מאירות. שקוע הוא בלימוד תורה ובעריכת כתבי הרב קוק.

אנשים רבים משחרים לביתו כדי להשיח את לבם ולקבל ממנו עצה ותושייה בעניינים ציבוריים ונושאים פרטיים. הם מחכים בסבלנות, בידעם שכשיזכו להיכנס אל הרב יחושו אצלו כבנים יחידים ואהובים והוא יקדיש להם את מיטב זמנו. בין הבאים אל הרב תלמידי חכמים ורבנים, מנהיגים ואישי ציבור, שרים וחברי כנסת, אנשי רוח ומדע, דתיים וחילונים, ואפילו כופרים ואנטי דתיים. עיתונאים רבים משחרים לפתחו ומבקשים לשמוע דעתו בענייני השעה, שכן הם חשים שדבריו דברי אמת הנובעים מראייה רחבה ועמוקה, ואת דבריו העוצמתיים הם מפרסמים בעיתונות ובאמצעי התקשורת. אף הוא עצמו שולח לעיתונים כרוזים ומנשרים מפרי עטו, ובהם דברים ברורים ונוקבים בנושאים מהותיים העולים לסדר היום הציבורי.

בזכותו התקרבו רבים לאביהם שבשמיים והחלה תנועת תשובה רחבת היקף. מביתו הסתעפה פעילות למען יהודי ברית המועצות ששהו מאחורי מסך הברזל, בהוראתו הוקמו יישובים רבים בכל מרחבי ארצנו, מכוחו התנהל מאבק נגד המיסיון ובהשראתו החלו לקום גרעינים תורניים בעיירות ובמושבים. בזכותו קם דור חדש, שאותו כינה הרב "גדודים של מאמינים", דור המאמין שאנו בדור גאולה, ומתקדמים, חרף כל הקשיים והמהמורות, לקראת הישועה; דור שלם של תלמידי חכמים חמושים בתורה וביראה, המרביצים את תורת ארץ ישראל ברבבות תלמידיהם.

לבנים משלו לא זכה הרב, אך הוא הניח אחריו רבבות תלמידים שהיו לו כבנים, והם הולכים בדרך ויונקים מתורתו. רבים מתלמידיו מעידים על עצמם שכל אישיותם, תורתם והשקפת עולמם, הכול ממנו ובזכותו.

מהיכן שאב הרב את כוחו? מהי התורה שאותה הרביץ בתלמידיו? כיצד זכה להשפיע על דור התחייה?

בחוברת זו ניסינו לפתוח צוהר קטן לחייו ולפעול של מנהיג הדור, הרב צבי יהודה הכהן קוק. את דמותו והנהגותיו, פועלו ותרומתו לעם ולארץ אי אפשר להקיף בחוברת קצרה. כל שעשינו הוא שרטוט קווים לדמותו, כדי שאלו שלא הכירו אותו יזכו להיפגש עם דמותו הגדולה ולהתוודע להשפעתו הגדולה על דורו הוא ועל הדורות שאחריו.

פדיון הבן. רבים נהגו לכבד את הרצי"ה (הכהן) לפדות את בנם.

תולדות חייו

ליל הסדר תרנ"א, לפני כמאה ועשרים שנה.

בכל בתי ישראל ברחבי תבל יושבים המסובים כבני מלכים ועורכים את סדר הפסח בשירה ובזמרה. בביתו של רב העיירה זיימל שבמזרח אירופה, העילוי הצעיר מרן הרב אברהם יצחק הכהן קוק, התווספה לשמחת החג שמחה גדולה נוספת, בן נולד להם. בברית המילה נקרא הרך הנימול צבי יהודה, על שם סבו, הרב צבי יהודה רבינוביץ', אחיו התאום של האדר"ת. צבי יהודה היה בן יחיד להוריו, ולו שלוש אחיות.

חלפו שלוש-עשרה שנים, ובשנת תרס"ד הגיע אל הרב קוק מכתב בקשה שימש רבן של יפו והמושבות. הרב נעתר לבקשה, ולאחר חגיגת בר המצווה לצבי יהודה עלתה המשפחה ארצה, וביום כ"ח באייר זכו לחון את אדמת ארץ ישראל. מאז הקפידו לציין מדי שנה בשנה

את יום עלייתם ארצה כיום חג. לימים, עם שחרור ירושלים העתיקה, הפך יום זה ליום חג לכלל ישראל - 'יום ירושלים'.

הראי"ה החל לשמש ברבנות ויצר קשרים הן עם החרדים, בני היישוב הישן, הן עם החלוצים שחלקם פרקו עול תורה ומצוות. צבי יהודה, בנו הצעיר, שימש כיד ימינו וסייע לו בכל תחומי עיסוקו, אך מכיוון שהוא שאף ללמוד תורה ללא הפרעה, כשהיה כבן חמש

עשרה עלה ללמוד בישיבת 'תורת החיים' בירושלים, ובשל כשרונו המיוחד נמנה עם תלמידי השיעור הגבוה בשיבה. לאחר כשנה, בהיותו כבן שש עשרה, שב ליפו על מנת ללמוד תורה מפי אביו ולסייע לו במלאכת הקודש, ולאחר מכן שוב עלה ולמד בישיבת פורת יוסף בעיר העתיקה. אולם גם שם בעת לימודו פנו אליו, בהיותו בנו של מרן הרב, בבקשות שונות, וכשחש שהדבר מפריע לו להתרכז בלימודו החליט בהכוונתו של אביו לצאת לאירופה על מנת

הילד צבי יהודה עם אחיותיו. אחות נוספת, אסתר-יעל, נפטרה בגיל צעיר.

אימו של הרצי"ה רייזא-רבקה

בית הרב קוק ביפו. בבית זה גדל הנער צבי יהודה עד לציאתו לתקופת לימודים בחו"ל.

בשנת תשי"ב, החל לשמש הרצי"ה ראש ישיבת 'מרכז הרב'. בתקופה זו התרבו התלמידים והישיבה התפתחה מאוד. בשנת תשכ"ה עברה הישיבה למשכנה החדש בשכונת קריית משה, והיא המשיכה בתנופת גדילה עד שהייתה לאחת מהישיבות החשובות והגדולות בארץ. הרצי"ה לימד שיעורים רבים והדריך את תלמידיו, ואנשים רבים מכל גווי הציבור הישראלי נמשכו אליו וראו בו את רבם ומורה דרכם. הוא הוביל את תנועת ההתיישבות בכל מרחבי ארצנו וכל מפת ארץ ישראל השתנתה בזכותו.

במרחבי יהודה, שומרון והגולן נוסדו עשרות רבות של ישובים המלאים בתורה, באמונה ובחסד. בערוב ימיו הידרדר מצבו הבריאותי של הרב, רגלו נקטעה והוא היה מאושפז תקופה ארוכה. אף על פי כן היה נתון כולו למערכה על שלמות הארץ ולמאבק נגד מסירת חצי האי סיני למצרים. הוא פסק שכל חצי האי סיני הנו נחלת עם ישראל, כדברי רש"י ופוסקים נוספים. בפורים דפרזות, בי"ד באדר תשמ"ב, בגיל תשעים ואחת, השיב הרב צבי יהודה הכהן קוק את נשמתו הטהורה לבוראה.

"בית הרב". כאן חי ופעל הראי"ה קוק כרבה של ירושלים וכרב ראשי לארץ ישראל. ישיבת מרכז הרב המשיכה לפעול במקום עוד שנים רבות אח"כ. כיום משמש כמוזיאון, ארכיון ומרכז להפצת משנת הרב.

רבבות מכל גוני הציבור הישראלי התאספו ביום הפורים תחת גשם שוטף, ללוות את רבם בדרכו האחרונה.

ללמוד וללמד תורה ולימד קבוצה של צעירים גמרא בעיון ולימודי אמונה. תקופה קצרה אחריו יצאו מרן הרב קוק ורעייתו לגרמניה ל'כנסיה העולמית של אגודת ישראל', במטרה לקרב את משתתפי הכנס לרעיון הציוני. בטרם הגיעו למחוז הפצם פרצה מלחמת העולם הראשונה, והם נאלצו לשהות במשך חמש שנים בנכר מבלי כל אפשרות לשוב ארצה. תקופה זו, חרף כל מוראותיה, הייתה לרב צבי יהודה תקופה של גדילה ופריחה בתורה שכן אביו הקדיש לו זמן רב והם למדו בחברותא בעיון ובהתמדה עצומים, עד כי זכו לעבור בצוותא פעמים מספר על כל הש"ס.

עם תום המלחמה שבו ארצה ומרן הרב קוק מונה לרבה של ירושלים עיר הקודש והקים את הרבנות הראשית לישראל, ובנו יחידו המשיך לסייע לו בעיסוקיו הרבים.

בגיל שלושים ואחת נסע הרצי"ה לאירופה בשליחות אביו, ואז הכיר את מרת חוה לאה הוטנר, בתו של הרב יהודה הוטנר מרבני ורשה, ונשאה לאישה בכ"ו בשבט תרפ"ב. הרבנית חוה לאה הייתה ידועה בכישרונותיה המבורכים ובהשכלתה התורנית והכללית. היא הייתה מסורה לבעלה בכל צרכיו והוא נהג להתייעץ עמה בענייני הישיבה הרוחניים והמעשיים. הרבנית חוה לאה הרבתה במעשי צדקה וחסד, עד שבחורף תש"ד, ביום שלג, צעדה כהרגלה לעיר העתיקה כדי לעזור למשפחות נזקקות. בשל הקור העז החודר לעצמות היא לקתה בדלקת ריאות ובעקבות הסתבכות המחלה נפטרה והשיבה נשמתה לבוראה והיא בת ארבעים ושמונה שנים בלבד. מאז נשאר הרצי"ה באלמנותו.

עם הרעיה חוה-לאה. פטירתה בגיל צעיר הותירה את הרב אלמן, ועד סוף ימיו לא נשא אישה אחרת.

בשנת תרפ"ג, לפני כתשעים שנה, הקים מרן הרב קוק את 'הישיבה המרכזית העולמית' ב'בית הרב', במרכז ירושלים, ברחוב הקרוי היום 'רחוב הרב קוק'. מרן הרב עמד בראש הישיבה, והרצי"ה העביר בה שיעורים ושימש מנהלה הרוחני.

לאחר פטירת 'רואה האורות', מרן הרב קוק, בג' באלול תרצ"ה, שימש הרב יעקב משה חרל"פ ראש הישיבה, והרב צבי יהודה הקדיש את רוב עתותיו לעריכת כתבי היד של אביו. לאחר פטירתו של הרב חרל"פ,

המעבר לבניין חדש בקריית משה ביטא את תקופת הפריחה של ישיבת מרכז הרב, אך לווה בעצב על עזיבת 'בית הרב' ההיסטורי. הרצי"ה נואם בהנחת אבן הפינה לבניין החדש.

"הוא כתב האזהר את התורה לעמוך עם דעתו והקשיב לשיד נשמתו..."
מתוך איצטוט של הראי"ה

אב ובנו

הרב אברהם יצחק הכהן קוק אהב את בנו יחידו אהבה עזה. הוא שמח בכל שלב בהתפתחותו ותלה בבנו תקוות מרובות. בתקופות בהם לא שהו זה לצד זה, שיגר האב לבנו מכתבים רצופי אהבה ומלאי געגועים. הוא התעניין בכל פרט ופרט בחיי בנו, הן החומריים והן הרוחניים, וביקש ממנו שישתף אותו בכל מה שעובר עליו. שאלותיו של האב מלמדות על צימאון להיות שותף מלא בהתגדלותו של בנו.

וכמים הפנים לפנים, כן לב הבן לאביו. הרב צבי יהודה שספג משחר ילדותו אהבת אב נדירה, השיב לאביו אהבה עזה, ונפשו הייתה קשורה בנפש אביו. הוא ינק את תורת אביו, והיא שסללה את דרכו בכל אשר הלך ופעל.

לאורך השנים שהה הרצי"ה לצד אביו, שימש כיד ימינו בכל תחום ועניין וסייע לו בכל פעולותיו למען עם ישראל, ברבנויות יפו וירושלים, ברבנות הראשית, בראשות הישיבה ובעריכת ספריו. את כל עתותיו הקדיש לאביו, עד שפעם התבטא הרב הנזיר, הרב דוד כהן, תלמידו של הרב קוק: "הלוא בנו הוא מיוחד במינו. זהו בן שאין לו בעולמו אלא אבא!"

במשך כל שנותיו היה הדמות הקרובה ביותר לאביו, עד כדי כך שכבר בהיותו כבן שבע עשרה הגדיר הרב את קשריו עם בנו במילים: "תודה לאל הוא כמעט האחד עמי המתרגל לעמוד על דעתי ולהקשיב לשיח נשמתו". הרצי"ה ראה עצמו כהמשכו של אביו, והרגיש מחויבות עמוקה להיות מופקד על שמירת ירושתו הרוחנית הגדולה של אביו ולפעול במלוא מרצו למען הרחבתה ופיתוחה של הישיבה המרכזית העולמית, למען חיזוק מעמדה של הרבנות הראשית ולמען ההתיישבות בארץ ישראל.

אחד התחומים העיקריים שבהם עסק היה עריכת כתבי אביו. הראי"ה הגה וכתב בכל תחומי התורה: דברי הלכה ואגדה, קבלה ועיון, מחשבה והגות ועשרות מחברות עבות כרס מלאות בדבריו בכתב ידו. בחיי אביו, בד בבד עם הסיוע לו בענייני הציבור הרבים ובהנהגת ישיבת מרכז הרב, הקדיש זמן לעריכת כתבי אביו. שנים רבות עמל על הוצאתם לאור של רוב כתבי אביו ואסף מכל קצווי ארץ תשובות שכתב אביו. מתוך הפנקסים שכתב אביו יצר ספרים רבים ובכל הספרים ישנן הערות רבות של הרב צבי יהודה בכל מרחבי התורה. הודות לעבודתו המסורה נמצאים בידינו ספרי הלכה ואמונה של מרן הרב, ספרים המאירים לדורנו, דור הגאולה את נפתולי הגאולה באור יקרות.

בחייהם ובמותם לא נפרדו.

"הננו מודיעים לכל ישראל ולעולם כולו, שבפקודה אלוקית חזרנו הביתה, במעלות הקודש ועיר מקדשנו. מהיום ואילך לא נזוז מכאן!" הרצי"ה בהר הזיתים בני אלול, יום השנה לאביו הראי"ה.

דרך חיים

הרב צבי יהודה סבר שהמידות הטובות הן הבסיס והיסוד ללימוד התורה, ושדרך ארץ קדמה לתורה. על כן התחילה התורה בסיפורי האבות, שמהם אפשר ללמוד אורחות חיים. הרב התעלה במעלות המידות וזיכך את מידותיו והליכותיו עד כי אור השכינה קרן מפניו. לתלמידיו אמר שאדם גדול הוא אדם שאף פעם לא עושה דבר בקטנות. ואכן כל מעשיו היו בגדלות, מתוך מחשבה, ועל פי דקדוקי ההלכה לפי ה'שולחן ערוך' עד לפרטי הפרטים. הרב שלום נתן רענן, חתנו של מרן הרב קוק וגיסו של הרצ"ה, אמר לתלמידיו הרצ"ה שאף על פי שהם מכירים את רבם ומעריכים אותו, הרי שאין הם מכירים אותו לעומקו, כי "כמלאך ה' צבאות הוא..."

סיפורים רבים מספרים תלמידיו אודות מידותיו הנאצלות: טוב לבו כלפי כל אחד ואחד; הענווה עם הזריזות; ההתחשבות בזולת; השליטה העצמית והגבורה המופלאה; בחוברת זאת נספר סיפורים אחדים, המעידים על כך.

ביתו של הרב צבי יהודה היה פתוח לכול, ובמשך השנים התגוררו בביתו תלמידים, חוזרים בתשובה ואף חסרי בית. פעם שמע על משפחה מבאר שבע שהוצאה מביתה מפני שלא היה ביכולת בני המשפחה לשלם את שכר הדירה, והם נותרו חסרי בית וחסרי כול. הכניסם הרב לביתו, ובמשך

הרצ"ה בחתונת תלמידו, הרב מרוב' אהרן שאר ישוב.
הרב עשה מאמץ להגיע לשמחות של תלמידיו,
ולכל הפחות לשלוח להם כרטיס ברכה.

תקופה ארוכה הם התגוררו בביתו, בישלו ואכלו במטבחו והתנהגו כבני בית. הרב חלק להם כבוד רב ולאורחיו הציג אותם כחברים שבאו להתגורר עמו.

מידת ענווה עצומה הייתה לו. הוא היה חוזר ואומר שמשל עצמו אין לו כלום, הכול מאביו. מתוך ענווה זו ישב בישיבה הישנה שב'בית הרב' על הספסל האחרון בבית המדרש. פעם אחת, כשהתפרסם בעיתון מכתב שאותו כתב והוסיפו לחתימתו את התואר "הרב", הזדעזע כולו ואמר שזייפו את חתימתו, שכן הוא לא הסכים שיוסיפו אף פעם את התואר 'רב' לשמו. כשהוחלט להעניק לו את פרס ישראל סירב בכל תוקף לקבלו, וכן סירב לקבל את התואר 'יקיר ירושלים'.

הרצ"ה הסתפק במועט שבמועט. הוא לא ניאות לקבל משכורת מהישיבה, אלא קיבל מלגה לצרכיו הקיומיים, ואת שהיה בידו חילק ביד רחבה לכל נצרך. תמלוגים שקיבל מ'מוסד הרב קוק' על עריכת כתבי אביו העביר במשך תקופה ארוכה לאישה, עולה חדשה, וכך בנה, תלמיד הישיבה יכול היה להמשיך ללמוד ולא נאלץ לעזוב את הישיבה ולעזור בפרנסה. ביתו היה מרוהט בפשטות ללא שום חפץ מיותר מעבר לנצרך לקיום היומיומי. הוא כלל לא העלה על דעתו לחמם את ביתו, גם בימים בהם שרר קור כבד בירושלים ושלג ניתך ארצה. ופעם אחת פרופסור מארץ נכר שבא אל הרב לקנות ממנו חכמה ודעת, הרגיש שהוא קופא מקור. לפני שובו לביתו רצה להעניק לרב כאות תודה תנור חימום, אך הרב סירב לקבלו באמרו: בקיץ חם קצת, ובחורף קר קצת, זו דרך הטבע...

רגישותו של הרב לזולת הייתה לשם דבר. כשאחת ממאזינות השיעור עזבה את השיעור שהתקיים בביתו מחמת שיעול בלתי פוסק, הפסיק הרב את השיעור ויצא אחריה כדי להזכיר לה לרכוס את מעילה, שכן ידע שמרוב מהירות היא עלולה לשכוח זאת. כשראה כרטיסי נסיעה של אוטובוס על הרצפה, היה מרימם בעצמו בלא לחוש לכבודו, וזאת כדי שהמנקה לא יצטרך לטרוח ולהרים.

בסעודות מצווה ובארוחות בביתו היה מתחיל לאכול רק לאחר שכל המסובים קיבלו את מנותיהם, גם הילדים הקטנים שבקהל וגם הנשים שהגישו את האוכל.

הרב פיתח גבורה ואיפוק עד כדי כך שכשפעם נתפסו אצבעותיו בדלת מונית מפאת חוסר זהירות של הנהג ואצבעותיו נחתכו לעומקן עד זוב דם, לא אמר מילה אלא הרגיע את הנהג באמרו שלא ארע דבר.

על מידת הכעס התבטא פעם: "מעולם לא כעסתי על איש". אם הגיב בחומרה, או לעתים הרים את קולו ונזף וצעק, היה זה כדי לאלף בינה את העומד מולו וליישר את אורחותיו.

אף את תלמידיו הדריך הרב שהמידות הטובות הן הבסיס והיסוד ללימוד התורה ושם דגש בהדרכתם לזיכוך מידותיהם. הוא האיר וכיוון אותם אף בפרטי החיים היומיומיים והדגיש מאוד את המצוות שבין אדם לחברו ואת ערך ההתחשבות בחברו. הוא הזכיר שוב ושוב לתלמידיו שתלמידי חכמים שבארץ ישראל נקראים 'נועם' בשל נעימותם. הוא הורה לתלמידיו ללמוד את 'מסילת ישרים' ו'שמירת הלשון', וספרים אלו היו לספרי חובה לכל תלמידי הישיבה. על לוח המודעות בישיבה תלה מדי פעם פתקאות בכתב ידו ובהן הדרכות לתלמידים במגוון תחומים, בהם ניכרת רגישותו הרבה לזולת.

נטילת ידיים לברכת כהנים ב"בית הרב".
 הרב הקפיד על ברכת כהנים,
 והתאמץ להאציל את ברכת ה' על הציבור,
 אפילו בהיותו במצב בריאותי קשה.

דקדוקי הלכה ותפילה

ההלכה הייתה חלק ממהותו של הרצי"ה, והוא קיימה על כל פרטיה ודקדוקיה מתוך הקפדה מוחלטת, עד כי אמרו עליו שמכל פסיעה שלו אפשר ללמוד סעיף בשולחן ערוך. כשנפטרו רבנים גדולים היה בוכה עליהם, ולעומת זאת כשהגיעה לאוזנו בשבת ידיעה על פטירת קרוב משפחה, ומשום שבשבת אסור להצטער לא הראה כלפי חוץ שום צער וכאב, עד כי אפשר היה לחשוב שלא שמע על הפטירה, אולם מיד לאחר ההבדלה פרץ בבכי מר.

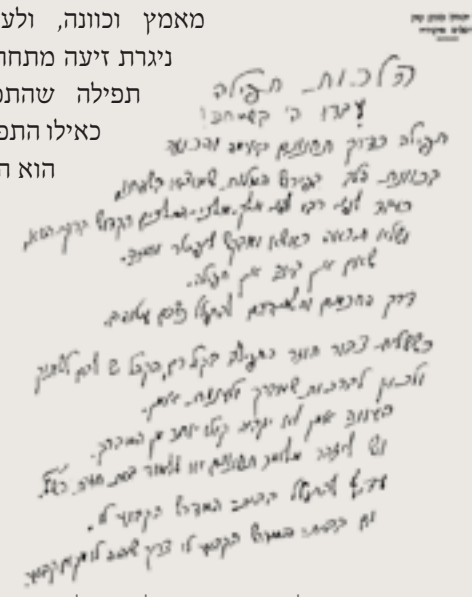
הרב צבי יהודה היה אוכל מעט מאוד בכל ימות החול, והמעט שאכל - היה על פי הדרכות חז"ל. הוא היה אומר: "אני ב"ה איני משועבד לסדרי אכילה". לעומת זאת בשבת ובסעודות מצווה היה אוכל את כל שהוגש לפניו, מתוך חיוב מצווה.

תפילתו הייתה בחרדת קודש עצומה. הוא התפלל במתינות ושקל כל מילה וכל משפט. הוא עמד מרוכז כולו, מבלי להתנדנד, אך גופו רעד מהתרגשות ומרוב מאמץ וכוונה, ולעתים הייתה ניגרת זיעה מתחת לכובעו. כל תפילה שהתפלל נראתה כאילו התפלל אותה זה עתה לראשונה.

"הנשמה היא תמיד מתפללת" (עולת ראי"ה).

הוא הקפיד מאוד לברך 'ברכת כהנים', ואף כשלא חש בטוב התאמץ מאוד לברך את הברכה והיה מברך בדבקות גדולה, מתוך כוונה להאציל ברכה על עם ישראל. הוא נזהר מאד במצוות "ביומו תתן שכרו". ופעם, ביום שישי כשהביאו לו מהמכבסה את בגדי השבת, לא היה לו כסף מזומן. הוא לא היה מוכן לקבל את הבגדים בלי לשלם, והעדיף ללוש באותה השבת בגד של יום חול. ובוקר אחד, בשעה מוקדמת, הגיע הרב לחדר בפנימיית הישיבה כדי להעביר לתלמיד סכום כסף על בדיקת התפילין שלו, ורק לאחר שפרע את חובו, הלך להניח תפילין.

איגרת בכתב ידו לבני הישיבה בעניין הלכות תפילה.

אשר בחר בנו - עם ישראל

הרצי"ה אוהב גדול היה: אהב את הקדוש ברוך הוא ואת בריותיו באשר הן. אכפת היה לו מצערו של כל אחד, ולבו רחב עליו בשמחתו של כל יהודי. ביתו היה כביתו של אביו הראי"ה - בית ציבורי, כלל-ישראלי. נוסף על תלמידי הישיבה הגיעו לביתו תלמידי חכמים, ראשי ישיבות ורבני ערים ויישובים, וגם מנהיגים, פוליטיקאים ואנשי רוח. גם אנשים אומללים הגיעו אל הרב, קבצנים וחולי נפש, ומגוון רחב של אנשים הסובלים מבעיות שונות ומשונות. לכולם העניק תשומת לב ואהבה אין קץ. כל מי שנכנס לביתו ושוחח עמו הרגיש שכל מחשבותיו של הרב צבי יהודה נתונות רק לו, ושלרב אין במה לעסוק, אלא במצוקותיו הוא.

הרב החדיר בקרב באי ביתו את התחושה ש"כל ישראל ערבים זה בזה", ולכולם עניין אחד - לפעול בכל דרך לטובת עם ישראל וליצירת עולם טוב יותר המקרב אותנו לגאולה ולימות המשיח.

הרצי"ה בשיעור בבית המדרש הותיק ב"בית הרב". עוד שיעור ועוד שיחה, עוד לימוד ועוד שיחה אישית, וקמעה קמעה נבנה ציבור שלם ההולך לאור "התורה הגואלת".

שמירת הלשון

שמירת הלשון של הרב צבי יהודה הייתה מופלאה. הוא נזהר שלא לשמוע סיפור בגנותו של שום תלמיד ושום אדם. כשניגשו לספר לו דבר בגנותו של תלמיד, היה עוצר מיד את המדבר ואומר לו: "אתה יודע על מי אתה מדבר? על המשך התורה שבעל פה!"

הרב נזהר מאוד גם מלשון הרע על ציבור. כששאל אותו תלמידו על אפשרות להגיד לשון הרע על ציבור כדי שיתרחקו מאותו הציבור, השיב הרב: "לשון הרע על ציבור? איך תבקש סליחה? אם חס וחלילה דיברת לשון הרע על יחיד - תוכל למצוא אותו ולבקש סליחתו, אבל ציבור - איך תמצא את כולם?"

זהירותו של הרב בדיבור יחד עם דבקותו בתורה, גרמו לכך שכל מילה שהשמיע חצבה לבבות ונחרתה עמוק במעמקי הנשמה.

פעם בא לראינו עיתונאי הנחשב אנטי דתי ובמהלך השיחה אמר דברים לא ראויים על דתיים. ענה הרב ואמר: "אינני שומע". שאל העיתונאי את השאלה בקול רם יותר, ושוב אמר לו הרב: "אינני שומע". והעיתונאי הגביה את קולו וחזר על שאלתו כמעט בצעקה, ועדיין הרב בשלו: "אינני שומע". תלמידים שהמתינו באותה עת בחוץ, שמעו קולות רמים הבוקעים מהחדר, ולא הבינו את פשרם.

הקולות פסקו כשקלט העיתונאי שאין זו בעיית שמיעה אלא בעיית דיבור...

הרצי"ה הורה שמדי יום בצהרי היום, ילמדו כל תלמידי הישיבה את ספר 'שמירת הלשון'. פעמים רבות עמד על הערך הגדול שבלימוד שמירת הלשון וחזר ואמר שאינו מחייב ללמוד מסכת מסוּימת בגמרא, אולם נושא זה הוא כן מחייב ללמוד מדי יום. כששאלוהו תלמידיו אם אפשר לגוון וללמוד ספר אחר, ענה הרב בשאלה: "האם אין לכם מה לתקן בשמירת הלשון?!"

כשהבחין שהלימוד בשמירת הלשון מתרופף, הסיר פתק ישן שבו כתב הוראה ללמוד שמירת הלשון, וכתב במקומו פתק חדש ובו תאריך חדש על מנת לדרבן את כל התלמידים להמשיך וללמוד שמירת הלשון. עד היום תלוי בשיבת מרכז הרב פתק ובו הוראתו של הרצי"ה ללמוד שמירת הלשון בקביעות בישיבה.

שני האל"פים

הרב צבי יהודה אהב כל אחד מישראל וקירב אליו את כולם, מבלי לקשר כלל את אהבת האדם עם התקרבותו לתורה.

על לשונו של הרב צבי יהודה הייתה שגורה מימרתו של הלל הזקן בפרקי אבות: "הווי מתלמידי של אהרן, אוהב שלום ורודף שלום, אוהב את הבריות ומקרבן לתורה" (אבות א, יב), הוא היה מדגיש שלא כתוב: אוהב את הבריות **כדי** לקרבן לתורה, אלא אוהב את הבריות ומקרבן לתורה בו"ו החיבור. והסביר הרב שאהבת הבריות היא ערך חשוב בפני עצמו, ואיננה באה כאמצעי לקירוב לבבות לתורה. ומתוך שאדם אוהב את הבריות, אהבתו גורמת ל"מקרבן לתורה".

המושגים 'חילוני' ו'דת' לא היו קיימים אצלו, אלא כולם יהודים ולכן יש לאהוב ולקרב את כולם. בימיו לא הייתה תנועת תשובה גדולה ומפותחת כבימינו, ולא היו כמעט ישיבות מיוחדות לחוזרים בתשובה. הרב, באהבת ישראל העצומה שפיעמה בקרבו, זרע זרעים ראשונים של תשובה, אולם גישתו לא הייתה "להחזיר בתשובה" בדרך מהירה ושטחית. הוא ביאר שדרכו בקירוב רחוקים אינה באמצעות הרגש, אלא דרך העמקה בנושאי אמונה.

נבוכים ומחפשי דרך חשו רצויים בביתו והיו סרים אליו שוב ושוב לבקש עצה. הוא דיבר אל כל אחד בשפתו, וכשביקשו ממנו להורות את הדרך ליהדות, לא התחיל במצוות תפילין או במצוות מעשיות אחרות, אלא בשורשי האמונה - אמונה בה' ובייחודו של עם ישראל. הוא עזר לפונים אליו למצוא חוטים המקשרים אותם לכלל ישראל והראה להם כי בשורש נשמתם חשים הם שייכות עמוקה לכלל ישראל, לתורת ישראל ולארץ ישראל.

לרב כאב מאוד שיש יהודים שאינם מקיימים מצוות, אך הוא סבר שהאמונה היא תנאי לקיום המצוות, כפי שנאמר במשנה: "יקבל עול מלכות שמים תחילה ואחר כך עול מצוות" (ברכות ב, ב). על כן לא נתן למתייעצים עמו הרגשה שמטרת השיחות היא לגרום להם להניח תפילין או לקיים מצווה זו או אחרת. הוא לא דרש מאיש לכסות את ראשו. אדרבה, כשחש שמישהו חובש כיפה לכבודו ביקש להסירה, שכן סבר שחבישת כיפה צריכה לנבוע מהכרה פנימית, ולא להיות מעשה חיצוני.

פעם בא אליו בחור וחבש כיפה לכבודו. ביקש הרב מהבחור שיסירה וירגיש בנוח. כששאל הבחור את הרב כיצד לפנות אליו, השיב לו הרב "קרא לי צבי". לאותו הבחור הייתה מחשבה לרדת מן הארץ, אך לאחר המפגש עם הרצי"ה ובשל האהבה שהקדין כלפיו, חש שיש לו עוגן הצלה ונשאר בארץ.

פעם הצטדק לפניו אחד מהמבקרים על שאינו חובש כיפה. ענה הרב ואמר - "אני כלל איני מסתכל על הראש, אני מסתכל על הלב, ולך יש לב יהודי חם!"

כשאחד המתקרבים שלמד אצלו רבות הביע רצונו להתחיל בקיום מצוות, עיכבו הרב ואמר: "עדיין לא". כשהלה התעקש, אמר לו: "הבה נלמד את 'ספר המצוות' (לרמב"ם)". כשקרא את המצווה הראשונה: "לידע שיש שם אלוה", הבין אותו בעל-תשובה שעליו עוד ללמוד אמונה...

ומנגד, היו מקרים שבהם חש הרב שהאדם כבר בשל לקבלת עול מצוות, אך קשה לו לעשות את הצעד הראשון, או אז נסך בו כוחות ועודדו לעשות זאת. יום אחד שאל הרב בחור שהיה אצלו כבן בית, אך עדיין לא קיים מצוות וישב בשיעורים ללא כיפה: "מדוע אינך מניח תפילין?" הזדעזע הבחור מתמיהתו של הרב, ומני אז החל לקיים מצוות ולהתמיד בלימודיו בישיבה עד שהיה תלמיד חכם חשוב.

אחד האנשים שהושפעו מהרצי"ה היה בן למשפחת אדמו"רים שהתחבר ל'שומר הצעיר', התיישב בקיבוץ בצפון ועזב את מסורת אבותיו. לימים מונה לתפקיד מרכזי בארגון 'ההגנה' בירושלים, וכמסווה להסתובבותו בלילות ברחובות העיר חילק עיתונים. השכם בבוקר היה מגיע לביתו של הרב צבי יהודה והרב היה פותח את הדלת ומקבל מידו את העיתון. כשחזר הדבר על עצמו, לא יכול היה האיש להתאפק ושאל את הרצי"ה: "מדוע אתה קם באמצע הלילה לקבל את העיתון, הרי אני יכול לזרוק אותו דרך החלון?" השיבו הרצי"ה: "אתה טורח ונבא אליי בארבע לפנות בוקר להביא לי את העיתון, ולא אקום לקראתך?!"

ומסיים מחלק העיתונים: "הקשר שנוצר הלך והתהדק ובעקבותיו שבתאי אל מסורת אבותיי שעזבתי זה שנים".

כשנשאל הרצי"ה בריאיון עיתונאי: "במה כוונך? כיצד אתה מצליח להשפיע על הרחוקים?" השיב: "בא אני מכוח כוחו של אבא. אותם רחוקים באים כדי לשמוע את המשך דברי הקודש של אבא זצ"ל, שאת שיטתו ניתן למצות בשני האל"פים: **אהבה ואמונה**".

רב שיש בנושאי דת ומדינה. במשתתפים נציגי ציבור דתיים לאומיים, חרדים וחילוניים. הרצי"ה נהג לבטא עמדות נחרצות בדבר קדושת התורה העם והארץ, ועם זאת היה פתוח לקבל ולכבד כל אדם כפי שהוא.

את אשר יאהב - יוכיח

יחד עם אהבתו והארת פניו לכל יהודי, היו מקרים שבהם השתמש בתגובות חריפות, גערות ואפילו צעקות. היו אלה בעיקר מקרים של חילול השם, של לשון הרע בישיבה ושל ביזוי תלמידי חכם. הרב ביקר במיוחד חוסר ישרות של אדם, והיה חוזר ואומר תמיד שהאבות היו ישרים ולכן התורה נקראת ספר הישר.

קשר לגדולי התורה שבדור

קשרי ידידות והערכה שררו בין הרב צבי יהודה לבין רבים מגדולי התורה מכל הזרמים. בצעירותו נפגש הרב צבי יהודה עם גדולי ישראל באירופה במטרה לקרבם לתורתו של אביו ולרעיון תנועת 'דגל ירושלים', תנועה שייסד הרב קוק שמטרתה לטפל בעניינים הרוחניים של גאולת ישראל, בעוד שהציונות דאגה לצדדים החומריים שלה. הפגישות עם גדולי התורה הותירו בו רושם בל יימחה. לימים, היה מספר לתלמידיו על הגדולים שהכיר. בסיפורים אלה רצה גם להזים את השמועות שרווחו בעולם הישיבות כי גדולי התורה לא תמכו במפעל ההתיישבות בארץ ישראל, ואף התנגדו לו. הרב הדגיש באוזני תלמידיו שעם התעוררות עם ישראל לשוב לארצו, בתקופת העליות הראשונות, מקצת גדולי ישראל תמכו בעלייה ארצה, מקצתם התנגדו, ואילו הרוב היה רוב דומם. באחת השנים עורר אחד התלמידים ויכוח בישיבה באמרו שרוב גדולי ישראל התנגדו לציונות. לרב צבי יהודה חרה שהבחור מפיץ דברים שאין להם אחיזה במציאות וכדי להסיר ספק מלב התלמידים נכנס לבית המדרש, פתח את ארון הקודש והכריז שאמירה זו היא שקר וכזב. קשרי חיבה עמוקים היו לו גם עם גדולי המקובלים בדורו ובהם הרב המקובל הרב מרדכי עטיה, שהיה ספוג באהבת ארץ ישראל. אהבה זו הושתתה גם על אמונתם המשותפת שאנו נמצאים

בשעת גאולה ותקומה.

הרצי"ה אהב את כולם, גם את אלו שהשקפת עולמם מנוגדת להשקפת עולמו הרואה בתקופתנו את ה'אתחלתא דגאולה'. יחד עם זאת חשוב היה לו לחדד ולהבהיר לתלמידיו את ההבדלים שבין השקפות העולם. הרצי"ה העביר ביקורת על אלו המקפידים על קלה כחמורה, אך אין הם רואים עין בעין בשוב ה' ציון, ואינם מעריכים את פועלו של הקב"ה בתהליך הגאולה בדורנו.

עם הרב שאול ישראל, לימים ראש ישיבת מרכז הרב, וממניחי היסודות להלכות ציבור במדינת ישראל.

בין ישראל לעמים

הרב צבי יהודה שינן לתלמידיו ולשומעי לקחו שהייחודיות של עם ישראל נובעת מכך שה' בחר בנו מכל העמים וכפי ההבדל שבין הקודש לחול והאור לחושך, כך ההבדל שבין ישראל לעמים. עם זאת יש להתייחס אל הגויים בכבוד, שכן כל נברא הנו בצלם אלוקים, ו"חביב אדם שנברא בצלם".

לרב צבי יהודה היו קשרים הדוקים עם חברי ה'מקווה', קבוצת יפנים אוהבי ישראל ודוברי עברית בסיסית. הוא נפגש עמם כמה פעמים, שוחח עמם, ולימדם על גאולת ישראל. לתלמידיו סיפר בהתלהבות על פגישותיו עם חברי הקבוצה, על אמונתם בבחירת עם ישראל ועל רצונם לסייע בתהליך הגאולה.

פעם אחת, כשירד ברחוב הרב קוק מהישיבה לכיוון רחוב יפו, ראה תלמידי בית ספר הלועגים לערבי שעבר במקום. המקרה הפריע לו והוא פנה במכתב מחאה למנהל בית הספר בו כתב שימנע את תלמידיו מהתנכלות כזאת, וידיך את תלמידיו ליחס של כבוד לכל אדם, "כי בצלם אלוקים עשה את האדם".

אולם לגבי מגורי ערבים או גויים אחרים בארץ ישראל, דרש לאפשר זאת רק בתנאים המפורשים בהלכה, כשהם מקיימים שבע מצוות בני נוח, מאמינים שמשה רבנו הוא נותן התורה ויש תרי"ג מצוות ליהודים ושבע לגויים. בנוסף לכך אין להם שום תביעות ריבונות על ארץ ישראל, אלא הם מאמינים שרק עם ישראל הוא הריבון על ארץ ישראל, אחרת אם לא כך, אין להם מקום בארץ!

פעם חשב תלמיד מהישיבה כי בעזרת שיחות עם גדולי רבני העדה החרדית, יוכל לקרב בין השקפות העולם. הוא נפגש פעמים מספר עם אחד מרבני הבד"ץ של העדה החרדית ועסק עמו בנושאים מהותיים כמו היחס לארץ ישראל ולמדינה, אך נוכח לראות שהפערים ביניהם גדולים והפסיק להיפגש עמו. באותן הפגישות שמע שאנשי העדה החרדית מעריכים מאוד את אישיותו של הרצי"ה, צדקותו וגדלותו, ואף את אביו העריכו מאוד. לא זו בלבד אלא שאנשי העדה החרדית התבטאו: "דע, שהרב צבי יהודה הוא צדיק גדול. אנו נותנים לו פתקים כדי שיתפלל עבורנו!"

פעם הגיע הרב צבי יהודה באיחור לתפילת שחרית ב'בית הרב', ותלמיד ליווהו לתפילת שחרית ב'שטיבלאך' שבשכונת 'מאה שערים'. כשהגיעו לברכת כהנים, נדהם התלמיד לראות שמתפללים מכל המניינים נכנסים למניין שבו התפלל הרצי"ה, כדי להתברך מפיו בברכת כהנים.

הרצי"ה סבר שלמרות חילוקי הדעות בנושאים מהותיים יש מה לקבל מהציבור החרדי. לעתים התפלל במוצאי שבת בבית הכנסת של חסידי 'ר' אהרל'ך שבמאה שערים. פעם הצטרף אליו תלמיד, ולפני שנכנסו הסביר הרב לתלמידו במשך שעה ארוכה כי דרכם של אלו מנוגדת בתכלית לשיטתו של מרן הראי"ה, וכי הם אינם מכירים במדינת ישראל ובצבא ההגנה לישראל. כשסיים את דבריו, נכנסו הרצי"ה והתלמיד והצטרפו לתפילת ערבית נלהבת האופיינית לחסידי 'ר' אהרל'ך. בתום התפילה ניגשו כל החסידים ללחוץ את ידו של הרצי"ה ולאחל לו "שבוע טוב". לשאלת תלמידו מדוע הוא מתפלל עם החסידים הללו שהשקפותיהם כה מנוגדות לשלו, השיב: "אפשר ללמוד גם כאן איך להתפלל וגם אבי היה בא להתפלל כאן בעת הצורך".

עם בני כת ה'מקווה', אוהבי ישראל מיפן. הרב כיבד כל אדם שנברא בצלם, והדריך גם את תלמידיו לנהוג כן.

במסיבת תלמידי חכמים בראשות הרב הראשי בן ציון מאיר חי עוזיאל. הרצי"ה היה נכבד על רבני כל החוגים.

המיסיון

במשך שנים ארוכות היה הרב צבי יהודה מראשי הלוחמים נגד המיסיון הנוצרי, שבערמה ובעזרת פיתוי חומרי משדל יהודים להמיר את דתם.

יהודי מטבריה היה מגיע לירושלים מדי יום שלישי ולן בביתו של הרצי"ה. לימים נתפס אותו יהודי לכת נוצרית, והחל לפעול בתפקיד מיסיונר. אף שידע הרב על כך החליט בחכמתו להמשיך לארח את המיסיונר, שהיה מגיע אליו לאחר פעילותו במיסיון. הרב היה יושב אָתו שעה ארוכה ושואב ממנו את כל המידע על המתרחש במיסיון ברחבי העיר ואף היה מקבל ממנו כאות הערכה ותודה את שמות היהודים שבאים למרכז המיסיונרי.

בשעת לילה מאוחרת מאוד, לאחר שפרש האורח לישון, היה הרצי"ה ממחר מביתו ומעביר ליד לאחים' את המידע שהתחדש לו, שם העתיקו במהירות את הרשימות, ועוד באותו הלילה השיבן הרב למקום שבו הניח אותם האורח.

נואם בהפגנה נגד המיסיון הנוצרי. הגם שכיבד את בני כל העמים לא יכול היה לשאת את התופעה של נוצרים הפועלים למען דתם בארץ הקודש, ונלחם בזאת בכל עוז.

נצרות

לרב היה ידע כללי נרחב שסייע לו גם במפגשיו עם נוצרים. נוצרים ואף כמרים ביקשו להפגש עמו כדי להכיר את גישת היהדות בתחומים שונים והם נדהמו מהיקף ידיעותיו הרחב, אפילו במקורותיהם. כה גדולה הייתה התפעלותם, עד כי לא אחת שאלוהו כמרים אם יש לו רוח הקודש.

בחוודש אייר תשכ"ח, תוכנן להתקיים בבנייני האומה בירושלים קונצרט ובו תנוגן יצירתו של המלחין יוהאן סבסטיאן באך, יצירה המתארת את יסודות הנצרות, ובתוכה תיאור צליבתו של מייסד הנצרות. ההפקה הייתה גדולה מאוד, עם מאות זמרים ונגנים.

הרב צבי יהודה התנגד נחרצות לקיום הקונצרט ופעל לביטולו, אולם כשהתברר שאין דרך לבטלו עודד את תלמידיו שיפגינו בזמן ההופעה. התלמידים נכנסו לאולם והפריעו למהלך הקונצרט, ועל כן נתפסו ונלקחו לבית המעצר במגרש הרוסים. בעקבות התפרצותם לקונצרט התעוררה סערה ציבורית. תלמידי הישיבה שלחו מכתב הבהרה למערכות העיתונים, מכתב שאותו הגיה הרב צבי יהודה, ובו כתבו כי כשקונצרט העוסק ביסודות הנצרות מתקיים באופן פומבי במדינת ישראל, אנו משכיחים את זיכרון מיליוני קדושי עמנו שנהרגו בידי נוצרים.

בפעילות נגד המיסיון היטיב הרב לשתף פעולה גם עם גורמים מהציבור החרדי העוסקים בנושא.

בטקס פתיחת בית הדין הגדול בירושלים.
רבוו לחם בתקיפות למען החזרת המשפט
העברי ובתי הדין למעמדם הראוי.

בועידה העולמית של "המזרחי - הפועל
המזרחי" תשכ"ב. תנועות אלו היוו את היסוד
למה שמכונה היום "הציבור הדתי לאומי".

תורת ישראל

גדלותו בתורה

תלמיד חכם עצום היה הרצי"ה. הוא היה בקי בתורה שבכתב ושבעל-פה, בגמרא, בדברי הראשונים והאחרונים, בספרות המחשבה ובתורת הסוד.

בשיעוריו בימות השבוע ובשיעורו המרכזי במוצאי שבת נגע בכל חלקי התורה, ציטט פסקאות, הסביר והרחיב, וניכר היה כי שוחה הוא בכל ים התורה.

בשעות הבוקר, לאחר תפילת שחרית בישיבה ומענה אישי לשאלות תלמידים, שב לביתו ובריכוז רב למד תורה וערך את ספרי אביו. בשעות אלו לא נכנס איש לביתו. היו שניסו לבוא אליו בעניינים דחופים ומשהקישו בדלת ולא נענו, הציצו מבעד לחלון ונדהמו לראותו שקוע כולו בלימודו ודבר אינו מנתקו מהלימוד שבו הוא שקוע.

כה גדול היה כוח הריכוז וההתמדה שבו, עד כי בליל שבת אחד שבו התקלקל שעון השבת והאור נשאר דולק, ישב הרצי"ה ולמד בעיון, וכשהרים את ראשו מהספר, נוכח לדעת כי כבר האיר היום.

עוד מספרים כי באחד השיעורים שהתקיים בעת שירד שלג עז, התנתק לפתע זרם החשמל והשתרר חושך מוחלט. הרב, כאילו דבר לא אירע, המשיך בשיעור שעתיים נוספות, ציטט מקורות שונים והעמיק בהם, והספרים כביכול ניצבו אל מול עיניו גם בתוך העלטה ששררה בחדר.

בוקר בוקר היה הרב מגיע באוטובוס, ומתייצב בין הראשונים לתפילת שחרית בבית המדרש.

יסודות האמונה בשיעוריו

שיעורי אמונה רבים העביר הרב לתלמידיו, ובהם הקנה להם תורה, אמונה ויראת שמיים, וביסס את השקפת עולמם. דעתו הייתה שהחיסרון הבוער והקריטי של הדור מצוי בתחום נשמתה של התורה - בלימוד האמונה. לתיקון חיסרון זה הוא התמסר כולו והקדיש את רוב שיעוריו. יחד עם זאת, במשך תקופה ארוכה העביר שיעור הלכתי מיוחד לכוהנים, והיתה לו גם קביעות ללמוד עם קבוצת תלמידים את התשובות ההלכתיות של אביו.

הוא לימד תנ"ך, 'מסילת ישרים', 'ספר הכוזרי' שבהקשר אליו היה מצטט תמיד את דברי הגאון מוילנא שאמר שיש ללמוד את ספר הכוזרי, שהוא קדוש וטהור ועיקרי אמונת ישראל ותורתו תלויים בו. כ"כ לימד במשך שנים ארוכות את כתבי הראי"ה, ובייחוד את ספר 'אורות', שאותו ראה כקודש קודשים. בימי רביעי בערב התקיים בקביעות שיעור בספר 'אורות הקודש' שבו השתתפו בחרי תלמידיו, ששימשו בין היתר בתפקידי רבני ערים וראשי ישיבות ברחבי הארץ, והתקבצו ובאו מדי שבוע לירושלים ללמוד תורה מפיו.

נקודת אור מיוחדת הייתה שיחתו בפרשת השבוע לאחר סעודה שלישית, שבה השתתפו נוסף על תלמידי הישיבה ובני תורה מובהקים גם אנשים מהציבור הכללי, אף כאלה שאינם שומרי מצוות. הנוכחים גדשו את הבית ואף נכנסו לחדר השינה. מטרת השיעור הייתה להראות את המהלך הכללי לאורך פרשיות התורה. הוא היה מחלק את פרשיות התורה לזוגות, ומראה איך כל זוג פרשיות מאיר

שיעור לתלמידי הישיבה לצעירים. חינוך הדור הצעיר לתורה היה בראש מעייניו.

תורת ארץ ישראל

הרב חזר ושינן לתלמידיו את דברי חז"ל ש"אין תורה כתורת ארץ ישראל". לאורך כל הגלות הארוכה נלמדה התורה בעיון ובעמקות. יהודים ידעו תמיד שערכו של לימוד התורה לא יסולא בפז. עם זאת - הטעים הראי"ה קוק ובעקבותיו בנו הרצי"ה - עדיין היה חסר חלק חשוב בלימוד התורה. ללימוד התורה בגולה יש ערך, אך אין לדמותו כלל לתורת ארץ ישראל. גם אותם חלקים שכן נלמדו בגולה מקבלים צביון אחר כשהם חלק מ"תורת ארץ ישראל".

רק בארץ ישראל מגיעים ללימוד התורה, להבנתה, ולקיום מצוותיה בשלמות, ולימודה בונה אישיות שלמה יותר של תלמידי חכמים ואנשי מעשה. לאורך הדורות, השאיפה בלימוד התורה היתה לברר את ההלכה ואת מידות הנפש, ומתוך כך להתגדל בתורה ולתקן את האדם הפרטי. הרצי"ה בנה את ההכרה שאפשר להגיע לקומה חדשה בלימוד - לימוד למען כלל ישראל, לימוד היוצר חיבור אל הדור ואל התקופה, ומעורר את הרצון לפעול לגאולתם של ישראל מתוך מניעים של קדושה ואמונה. תורת ארץ ישראל היא אפוא תורת הציבור, תורה של עם בארצו, תורה תמימה ומקיפה, ואילו תורת חוץ לארץ היא תורת הפרט.

הרב היה חוזר פעמים רבות על כך שיש ערך מיוחד גם לקיום המצוות בארץ ישראל, והיה מצטט את החפץ חיים שאמר שקיום מצווה בארץ ישראל שווה פי עשרים מקיומה בחו"ל.

התורה הגואלת

הרב צבי יהודה טבע מושג חדש בלימוד תורת הגאולה - 'התורה הגואלת' - מושג המבטא את הרעיון שהתורה על כל תחומיה - תנ"ך, אמונה ותלמוד תורה, היא המודיעה והמובילה את גאולתם של ישראל. בשנת תשכ"ה, במלאת שלושים שנה להסתלקותו של אביו, כתב מאמר בשם 'התורה הגואלת' ובו תמצית עיקרי תורתו של מרן הרב קוק. המאמר עוסק בשלושה תחומים: התמדה בלימוד התורה בכללותה ובגדלותה; לימוד ערכה של תקופת "הקץ המגולה" והבנת משמעותה המעשית; התעסקות בסוגיית "סגולת ישראל" ואהבת ישראל המעשית. (המאמר הודפס בספרו של הרצי"ה אור לנתיבת)

הרצי"ה העמיק בסוגיות שהטרידו את בני הדור: מהי מדינה יהודית? ומה טיבה ועניינה כאשר אין בהנהגתה שומרי תורה ומצוות? מדוע ממשיכים מתנגדיה של הציונות, ובהם גם חלק מגדולי התורה, בגישתם השוללת את המדינה ואת הנעשה בה? במה מתבטאת למעשה השותפות הכלל-ישראלית? ועוד ועוד.

ללא לאות ובכל דרך עסק בביאור דברי חכמים בענייני הגאולה ובפענוח נפלאות מעשי ה' בדורנו ובתקופתנו. הוא חזר ושנה מאות רבות של פעמים, בניגון חי ובוטח ובהטעמה מלאה, את דברי רבי

נושא מרכזי מצדדיו השונים, ואיך מפרשיות התורה רואים את פועלו של הקב"ה במהלך הדורות, עד לדורנו אנו. הוא היה אומר שבלמוד פרשות השבוע אנו באים "להיפגש עם ריבוננו של עולם ומתוך ההעמקה בפרשיות התורה אנו מתבוננים אל זמננו אנו.

ספרי שיחות הרב צבי יהודה שיחותיו משכו קהל רב והציגו תפיסת עולם שלמה היונקת מתוך "התורה הגואלת".

שיעוריו של הרב צבי יהודה על פרשיות השבוע יצאו לאור במהלך השנים על ידי תלמידיו במהדורות שונות - מהדורת הרב אביהו שוורץ 'מתוך התורה הגואלת'; מהדורת הרב שלמה אבינר 'שיחות הרב צבי יהודה'; ומהדורת הרב הושע רבינוביץ 'מאורות הרצי"ה'.

הרצי"ה הכניס ללימוד בישיבה תכנים שבהם העיסוק בישיבות היה מועט. בנוסף למקום המרכזי של לימודי האמונה והמחשבה היהודית לדורותיה, ייעד הרצי"ה גם מקום בולט ללימוד התנ"ך, ודגש מיוחד בספרי הנביאים. הוא יחס ערך עצום ללימוד בספרים אלו מתוך התבוננות בהתגשמות חזונם בימינו. הוא לימד תנ"ך באופן סדיר וקבוע, לימוד שלא היה רגיל בעולם הישיבות, ושיעוריו היו מרתקים ומחיים. מסופר שאביו היה עומד לעתים מאחורי מחיצה ומאזין לשיעוריו.

מטרתו בשיעוריו הייתה לא רק ללמוד וללמד תורה, אלא לחיות ולהחיות את הדברים. הוא היה חוזר בשיעוריו פעמים רבות על הדברים הנלמדים כדי שיהפכו לקניין פנימי אמתי בקרב התלמידים. ואכן, החזרות הרבות סייעו להפנמת המסרים החשובים, חדרו ללבבות התלמידים והפכו לחלק בלתי נפרד מהם.

שער המהדורה הראשונה של "אורות". הרצי"ה ראה את תפקידו העיקרי בעריכה והפצה של כתבי אביו הראי"ה.

הישיבה המרכזית העולמית

הראי"ה קוק ראה בחזונו הקמת ישיבה מרכזית עולמית שבה ילמדו מיטב הבחורים. חזונו התממש עשרות שנים לאחר מכן עם גידולה של הישיבה שהפכה בראשותו של הרצי"ה לישיבה המרכזית של הציבור הדתי-לאומי. אלפים רבים בנו את בניין עולמם בישיבה, ורבות ספגו מרוחה והולכים בדרכה. הרצי"ה ייחס לישיבת 'מרכז הרב' חשיבות רבה, והיה אומר: "הישיבה שלנו אינה רק ישיבה, זוהי תנועה, זה ציבור, זה עם שלם שנושא אתו חזון של אבי, הרב זצ"ל".

כשדיבר על ייחודה של ישיבת 'מרכז הרב', הדגיש הרצי"ה שישנן ישיבות טובות בירושלים, אך קיים צורך בישיבה נוספת שבה לומדים תורה מתוך "אשר בחר בנו מכל העמים", מתוך הבנה עמוקה שה' בחר בנו ונתן לנו את תורתו. על כן לימוד התורה בישיבה הוא מתוך שייכות לכלל האומה, וגורם להזרמת כוחות חיים ואמונה באומה כולה, הן בזכות מציאותם של תלמידי חכמים רבים, והן מצד לימוד התורה ובניין האומה שייצמחו מתוך כך.

הרב עודד את תלמידיו להתגדל בתורה, להשקיע את כל עצמותם בלימוד ולגדול להיות תלמידי חכמים בקיאים בהלכה ובאגדה וגדולים באמונה, ומתוך הגדלות התורנית והאמונית להשפיע תורה ואורה על עם ישראל.

הרב חינך את תלמידיו להיות מקדשי השם, מלאים בתורה ובמצוות, באהבת ישראל, בהנהגות טובות ובמידות נעלות. הרב האמין שתורה גדולה כזו וישיבה כזו יתקבלו באהבה בעם ישראל.

אבא במסכת סנהדרין על אודות הקץ המגולה, שם אומרת הגמרא שהסימן המובהק של הגאולה הוא בעובדה שארץ ישראל פורחת מבחינה חקלאית ונותנת פירותיה לעם ישראל המתקבץ בארצו. תורתו של 'רואה האורות' מרן הרב קוק, תורת הגאולה, שאותה הנחיל הרב צבי יהודה לתלמידיו, נלמדת היום בבתי מדרש רבים. מכוח תורה זו צמחה קבוצה גדולה של תלמידי חכמים שלמדו ומלמדים את תורת ארץ ישראל, ודור שלם מפיק ממנה טל חיים.

כתבי הרצי"ה

מגיל צעיר משך הרצי"ה בעט סופרים וידוע היה בכישרונו הספרותי. אולם מכיוון שמשאת חייו המרכזית הייתה עריכת ספרי אביו והפצת אורם בעולם, מיעט לעסוק בכתיבת רעיונותיו הוא, ושימש בעיקר כשופר להעברת תורת אביו.

יחד עם זאת, רגישותו למתרחש בארץ ובמדינה, השאיפה להנחיל לציבור את ההתייחסות הנכונה למאורעות הגדולים והרצון לעודד ולרומם את עמו-אהובו, הביאו אותו לכתיבת מאמרים בנושאים העומדים על סדר היום הציבורי. במשך השנים כתב עשרות מאמרים בהלכות ציבור ובבירור מהלכי הגאולה של הקץ המגולה, שבכולם שזור קו מחשבתי אחיד של ראיית יד ה' במאורעות ההיסטוריים בעולם בכלל ובישראל בפרט.

הרב ריכז את מאמריו בספר 'לנתיבות ישראל'. הספר יצא בדיוק ביום שבו שוחררה ירושלים במלחמת ששת הימים, בכ"ח באייר תשכ"ז, שהיה גם יום העלייה של מרן הרב קוק ומשפחתו לארץ ישראל בשנת תרס"ד (לפני כמאה ועשר שנים).

בשנת תשל"ט יצא לאור החלק השני של הספר 'לנתיבות ישראל', ובשנת תשנ"ז, כחמש עשרה שנים לאחר פטירתו, יצא החלק השלישי. שלושה ספרים אלה מלאים בירורים מעמיקים אודות קורות דורנו בתקופת 'אתחלתא דגאולה'.

ישיבת מרכז הרב בעבר ובהווה. הישיבה שימשה (ומשמשת) ספינת דגל לציבור הדתי לאומי כולו, ואלפי בוגריה ממלאים את שורות ההנהגה התורנית והציבורית.

מדינת ישראל

בה' באייר תש"ח הכריז דוד בן גוריון מתוך תעצומות נפש אדירות, ולמרות הסכנה הרבה, על הקמת מדינת ישראל. להכרזה קדמה התלבטות קשה, מכיוון שהיה ברור שלאחריה יפתחו צבאות ערב במלחמה, והיה גם חשש שאומות העולם לא תכרנה במדינת ישראל, והמדינה הצעירה תישאר מבודדת. הרב צבי יהודה, למרות התנגדותו הגדולה להסכמת נציגי היישוב לתכנית החלוקה, שכללה ויתור על חבלי ארץ מקודשים, ראה בהקמת המדינה את התגשמות חזון הנביאים, נס אלוקי וגילוי יד ה' בכל עצמתה. הוא סבר שהמדינה אינה רק ראשית צמיחת גאולתנו, אלא זהו עיצומו של תהליך הגאולה.

לדעתו של הרצי"ה, עצמאות ישראל איננה רק מושג לאומי אלא גם ובעיקר מושג רוחני. שחרור ישראל משלטון זר הוא ערך קדוש ומשום כך המדינה וצה"ל הם ערכים רוחניים. אצל הפרט, הסביר הרצי"ה, יש הבדל מהותי בין ערך גשמי לערך רוחני, אך אצל כלל ישראל ערכים אלו רוחניים הם. ההתעצמות הצבאית, הפריחה הכלכלית וההצלחה החקלאית - כל אלו הם חלק מתהליך הגאולה, משום שהם שייכים לכלל ישראל.

בשנותיה הראשונות של מדינת ישראל פיעמה בלבבות תחושת שמחה והתרוממות רוח, אולם כבר בראשית הדרך נאלצה המדינה להתמודד עם אתגרים אדירים של בניין הארץ, הפרחת

צילום: לע"מ

הכרזת מדינת ישראל, ראשית צמיחת גאולתנו.

לימוד תורה לנשים

הרצי"ה העריך נשים העוסקות בלימוד וראה חשיבות גדולה בכך שנשים תלמדה מחשבה ואמונה. הוא קבע במשך שנים רבות שיעור מיוחד לנשים בביתו והסביר כי מצוות אמונה אינה "מצוות עשה שהזמן גרמה" שנשים פטורות מלקיימה, אלא אדרבה, על הנשים לעסוק בעניין זה בעומק ובהרחבה.

בשיחותיו במוצאי שבת ישבו הגברים בצפיפות בבית הרב, והנשים שחפצו גם הן לשמוע את השיעור ישבו בדירה הסמוכה והאזינו לשיעור, בתחילה ברמקול, וברבות השנים על גבי מסך. הרב היה מתחיל בשיעור רק לאחר שווידיא שסידרו לנשים את הרמקול וגם הן יכולות לראות ולשמוע. את התלמידים הנשואים הודריך, שבכל השאלות כבדות המשקל, שעליהן היו באים להתייעץ עמו, עליהם להתייעץ גם עם נשותיהם, ופעמים רבות הזמין את שני הזוג להתיעצויות הללו. כשבתקופה מסוימת התרבו הדיבורים בקרב החברה הישראלית על 'מעמד האישה', העביר הרב סדרת שיעורים לנשים על ייחודה של האישה והדגיש את מעלותיה בהיותה עדינה, רוחנית וקרובה לה' יותר מן הגבר.

בשיעור לנשים. הרב צבי יהודה סבר שנשים מצוות ללמוד תורה ואמונה, והוא בעצמו לימד תורה לנשים. הוא האמין בפיתוח כוחותיה של האישה, וראה אותה כשותפה מלאה להנהגת המשפחה והאומה, מתוך צניעות וטהרה.

מדליק משואה בהר הרצל ביום הזכרון לחללי צה"ל. הרב עודד את תלמידיו לשרת בצה"ל, ועל הנופלים בקרב קרא את הכתוב: "הרוגי מלכות אין כל בריה יכולה לעמוד במחיצתן".

יהודה, השיב: "בדבר הקדושה של השטריימל יש לפקפק הרבה, אבל בדבר הקדושה של מדי צה"ל אין כל מקום לפקפוק. ואדרבה, 'חתן דומה למלך' והמדים - בגדי מלכות הם".

הרב נהג להשתתף בכל המבצעים הצבאיים שנהגו לעשותם בימי העצמאות. הרב חיבב והעריך את חיילי צה"ל, חיזקם ואימצם אל לבו. צוות הקצונה הבכירה בצה"ל הגיע לא אחת לשמוע שיעורים מפי רבני הישיבה ולהיפגש עם הרצי"ה. בעת מלחמת השחרור ובראשית שנות המדינה ראה הרב צבי יהודה חובה קדושה בגיוס לצבא, ופסק כי חובת הגיוס חלה גם על תלמידי הישיבות, אם כי הם יוכלו להסתפק בתקופת שירות מקוצרת.

הרצי"ה ביאר כי חובת הגיוס מבוססת על שני יסודות מרכזיים: ראשית, קיימת חובה ברורה להצלת כל אדם מישראל, ובמיוחד במלחמה ובמצבי חירום. שנית, על ידי הצבא מתקיימת מצוות יישוב הארץ וכיבושה מידי הנוכרים.

על אף חובת הגיוס, סבר הרב צבי יהודה שאין לגרוע ממצוות לימוד תורה המוטלת על בחורי

ישראל. המשימה הראשונה במעלה המוטלת על בחור ישיבה היא לגדול ולהיות תלמיד חכם, וכדי להגיע ליעד זה חייב התלמיד להתמסר ללימוד ולהקדיש לו את מירב שעות היום והלילה. הצבא הוא קודש - אמר הרצי"ה - אך מי שמקדיש ימיו לתורה - הרי זה קודש קודשים! על כן ראוי לדחות את השירות הצבאי, ורק לאחר שבחור הישיבה התגדל בתורה וביסס את אישיותו התורנית, רק אז יתגייס לצבא.

עם הרמטכ"ל, מרדכי (מוטה) גור.

השממה וקליטת העלייה. מחוץ העיקו בעיות ביטחוניות קשות, ומבית התפתחו מאבקים קשים על זהותה של המדינה. לנוכח הקשיים הרבים דעכה ההתלהבות לאחר זמן מה, והחלו להישמע קולות נהי ורוגז.

ואילו הרב צבי יהודה, חרף הקשיים הרבים, חש שמחה והודיה על עצם קיומה של מדינת ישראל. הוא המשיך לראות את הקודש במציאות החדשה ולהעריך את היש מתוך ראיית התמונה בכללותה. פיתוחו של צבא ישראל, קיבוץ הגלויות, הפרחת השממה - כל אלו היו עבורו הוכחות להמשך תהליך הגאולה שעם ישראל נתון בו. הרב הבחין במציאות המורכבת, והייתה לו ביקורת קשה על תופעות מסוימות ועל מוסדות ציבוריים מסוימים, אך עם זאת הוא ראה את יד ה' הגדולה המוליכה את מדינת ישראל, והדריך את תלמידיו לראות עין בעין בשוב ה' ציון: לכוון את עינינו לעיניים האלוקיות, וכך לראות שאנו נמצאים בעיצומו של תהליך הגאולה.

מתוך ראייתו את הערך הגדול של מדינת ישראל נבעה שמחתו העצומה ביום העצמאות. אפשר היה לחוש איך נשמתו מתרוננת ביום זה. הוא הזדהה עם קדושתו של יום זה ונטל חלק בשמחת כלל ישראל. כשרחובות ירושלים התמלאו בחוגגים, היה הרב יורד עם בחורי הישיבה לכיכר ציון ורוקד עמם בשמחה עצומה, ורבים התבוננו בסקרנות בתופעה הייחודית של רב קשיש הרוקד ומפזז ובחורי ישיבה רוקדים ושמחים עמו. באותם ימים מרבית בני הישיבות התנגדו לצינונות ולמדינה, ולכן תופעת בחורי הישיבה השמחים ביום העצמאות הייתה חריגה, ומי שלא ראה את הרב צבי יהודה שמח ביום העצמאות - לא ראה שמחת יום העצמאות מימיו!

צבא ההגנה לישראל

צבא קודש

יחס מיוחד גילה הרב צבי יהודה כלפי צה"ל. ראייתו את הקמת המדינה כשלב משמעותי בתהליך הגאולה הביאה אותו להבנה שלא זו בלבד שהפעילות הצבאית היא מצווה, אלא גם בכלי הנשק

המשמשים לעזרת ישראל מיד צר ולביסוס יישוב ישראל בארצו יש קדושה: הטנקים, התותחים, המטוסים והמדים של צה"ל אינם רק כלי חולין, אלא מעין תשמישי קדושה, שהרי מצוות יישוב ארץ ישראל מתממשת באמצעותם. הרב שאר ישוב כהן, בנו של הרב הנזיר, היה באותם ימים הרב הצבאי של חיל האוויר, ובחופתו לבש את מדי חיל האוויר. רבים מבני ירושלים עמדו משתאים לנוכח החתן הלבוש מדים, וכשנשאל על כך הרב צבי

מסיבת יום ירושלים במרכז הרב. חיילי צה"ל, ובמיוחד מפקדיו, זכו מאת הרצי"ה לכבוד מלכים, בהיותם עסוקים במלאכת מצוה.

הרבנות הראשית

אחד מהגופים החשובים והמרכזיים ביותר במדינת ישראל בעיני הרצי"ה, היה הרבנות הראשית לישראל. בשנת תרפ"א, לפני כתשעים שנה, עוד בתקופת השלטון הבריטי בארץ ישראל, ייסד מרן הרב קוק את הרבנות הראשית לישראל ועמד בראשה, והרב צבי יהודה סייע בידו. הרבנות הראשית הייתה בעיניו רשות דתית ממלכתית, חיונית, הקשורה להנהגת המדינה ומחוברת לכלל ישראל. במשך כל חייו חתר הרצי"ה לגרום לרבנות לקבל את מעמדה הראוי. דעתו הייתה שעל הרבנות לפעול בעצמאות מלאה ושיקוליה חייבים להיות אך ורק תורניים, והיא חייבת להתעלות מעל לכל שיקול זר.

מתוך כבוד לרבנים הראשיים ומתוך הרצון להעלות על נס את כבוד הרבנות הראשית, הנהיג הרב שבהקפות ביום שמחת תורה יצעדו בני הישיבה בריקוד מ'בית הרב' לעבר בתייהם של הרבנים הראשיים שבשכונת רחביה. גם כשנסע עם תלמידיו לביקורים במקומות שונים בארץ, הקפיד לבקר תחילה בביתו של 'מרא דאתרא' - רב המקום.

כשהרב הראשי הרב שלמה גורן צפוי היה לבקר את הרצי"ה בביתו, לבש הרב את המעיל הרבני שאותו היה רגיל ללבוש בשבתות, כדי להראות יחס של כבוד, ומאותה סיבה כאשר נאם הרב גורן בישיבה עמד הרצי"ה במשך כל הנאום, חרף החולשה הרבה ברגליו.

הרב היה קנאי גדול לסמכותה של הרבנות הראשית והרבנויות המקומיות, והתנגד שקבוצות אוכלוסייה ייבדלו מהציבור בהקמת בתי דין נפרדים, בכשרות נפרדת וכדומה. מתוך אחריות לכלל הציבור בישראל הוא התנגד לכך שכל קהילה תיתן כשרות לציבור שלה והקפיד לאכול רק מוצרים שבהכשר הרבנות הראשית.

פעם הוזמן לברית, ובסעודת המצווה התבונן בבקבוק היין שבידו וסובבו מצד לצד ניגש אליו בעל השמחה ושאלו על כך. ענה לו הרצי"ה בשאלה: "איפה ההכשר ליין זה?" משהשיב התלמיד: "הנה החותמת 'בד"ץ העדה החרדית'", פסק הרצי"ה בהחלטיות "הרי יש רבנות לארץ ישראל!" ולא הסכים לשתות מהיין.

שירת התקווה בחנוכת משכן הרבנות הראשית ב"היכל שלמה". הרצי"ה כיבד מאוד את מוסד הרבנות הראשית, ודרש לראות אותו כסמכות הרוחנית העליונה לעם היהודי.

עם הראשל"צ, הרב יצחק ניסים

ביום ירושלים עם הרב הראשי לישראל, הרב שלמה גורן. חגיגות יום ירושלים בישיבת מרכז הרב הפכו לחגיגה הכמעט ממלכתית המרכזית, ורבים מראשי המדינה הקפידו להשתתף בהן.

ואורו הולך וגדל

בסוף חודש ניסן תשמ"ב, כחודש לאחר פטירת הרב, נמסרו חבלי ימיית ומרחבי סיני למצרים. הכאב והצער היו כבדים מנשוא, והרב צבי יהודה כבר לא היה כדי לרומם ולעודד את הציבור והעם.

השבר שהיה עד כה נחלת הציבור הכללי, חדר גם לתוככי הציבור האמוני שחש עצמו כצאן ללא רועה וכיתומים ללא אב. הדברים שנתנו מזור ותקומה היו הרוח הגדולה שאותה ספגו תלמידי הרב צבי יהודה והמשפטים שעליהם חזר שוב ושוב בשיעוריו, ועתה היוו תמרורים עבורם: "סיבוכי גאולה", "עצבים של ברזל", "קמעא קמעא". הידיעה שכך היא גאולתם של ישראל, לעתים נכסית ולעתים נגלית, העניקה כוחות להמשך.

אותה נסיגה מסיני הייתה רק חוליה בשרשרת נסיגות בתחומים שונים שאותה חווה עם ישראל בשנים שלאחר פטירת הרצ"ה, שהקשה שבהן הייתה עם עלות הכורת על יישובי חבל עזה וצפון השומרון, הגלייתם של אלפים מבתיים וחורבן חבלי ארץ פורחים. מעשים אלו יכלו לגרום להיחלשות האמונה ולתחושה של אבדן דרך, אך משקפי האמונה שבהם חימש הרב את הדור עזרו להתבונן במתרחש בראייה אמונית, שאנו צועדים חרף כל הקשיים לקראת הגאולה: אין להתייאש ולהיות ברפיון רוח אלא עלינו להאמין שקורא הדורות מראש החליט לגאול את עם ישראל בדרך זו. מכל קושי אנו נבנים וכל הייסורים הבאים עלינו ממרקים ומזככים אותנו.

ואם בחייו היה הציבור האמוני קטן, הרי שכיום ממלאים רבבות את בתי המדרש ההולכים בדרכו ורבנים ותלמידי חכמים רבים לומדים מתורתו ומוארים מהדרכותיו. ואם בזמנו ברחבי יהודה, שומרון והגולן היו יישובים ספורים, הרי שבמשך השנים השתנתה מפת הארץ ללא היכר ומאז פטירתו הוקמו ברחבי יהודה, שומרון והגולן מאות יישובים והציבור המתגורר בהם מונה מאות אלפים. הציבור הפונה לגור בגרעינים תורניים בתוך ערי ישראל כדי להיות מחובר לעם ישראל הולך וגדל גם הוא, ומדי יום נוצרים חיבורים בין חלקי העם השונים. ציבור ענק חמוש במשקפיים של אמונה וחדור בתחושת שליחות מקדיש את חייו למען התורה, העם והארץ, מכוח רוחו של הרב.

חזונו של הרב צבי יהודה קוק זכר צדיק וקדוש לברכה הולך ומתממש, מעיינותיו הולכים ומתגברים, ואנו צועדים, למרות כל הקשיים, אל הגאולה השלמה.

רבבות בצעדת ה"ריקודגלים" ביום ירושלים.
תלמידי תלמידי של הרב בני "הציונות הדתית",
הפכו להיות נושאי הדגל של תורה וציונות בדורנו.